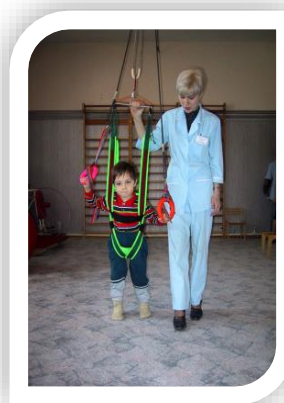

Міністерство освіти і науки України
Донбаська державна машинобудівна академія
ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»
Вірменський державний інститут фізичної культури та спорту
Державний університет фізичного виховання і спорту Республіки Молдова
Казахський національний педагогічний університет ім. Абая
Національний центр підвищення кваліфікації «Орлеу»
Білоруський державний університет
University of Silesia in Katowice

ПЕДАГОГІКА Й СУЧАСНІ АСПЕКТИ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ

Збірник наукових праць
VI Міжнародної
науково-практичної конференції
13-14 травня 2020 року

Краматорськ
ДДМА
2020

Міністерство освіти і науки України
Донбаська державна машинобудівна академія
ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»
Вірменський державний інститут фізичної культури та спорту
Державний університет фізичного виховання і спорту Республіки Молдова
Казахський національний педагогічний університет ім. Абая
Національний центр підвищення кваліфікації «Орлеу»
Білоруський державний університет
University of Silesia in Katowice

**ПЕДАГОГІКА Й СУЧАСНІ АСПЕКТИ
ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ**

Збірник наукових праць

VI Міжнародної науково-практичної конференції

13-14 травня 2020 року

Рекомендовано до друку вченою радою
Донбаської державної машинобудівної академії
(протокол № 7 від 27.02.2020)

За загальним редагуванням Ю. О. Долинного

Краматорськ
ДДМА
2020

Редакційна колегія: **Ковальов В. Д.**, д-р. техн. наук, проф., ректор ДДМА (Україна); **Мовкебаєва З. А.**, д-р пед. наук, проф. КазНПУ ім. Абая, директор Ресурсного консультативного центру інклюзивної освіти для ВНЗ РК і превентивної суїцидології (Казахстан); **Омельченко С. О.**, д-р пед. наук, проф., ректор ДДПУ (м. Слов'янськ); **Григорян С. В.**, д-р. мед. наук, проф. каф. кінезіології, Вірменський держ. ін-т фізкультури (Вірменія); **Бодорина К. А.**, канд. пед. наук, доц., зав. каф. спец. психопедагогіки Кишинівського ДПУ (Молдова); **Барно О. М.**, д-р пед. наук, проф., академік Міжнародної Академії з креативної педагогіки, Академік Міжнародної академії інноваційних технологій (Україна); **Коледа В. А.**, д-р. пед. наук, проф., зав. каф. фіз. вих. і спорту БДУ, засл. тренер Республіки (Білорусія); **Олійник О. М.**, зав. каф. фіз. вих. та спорту ДДМА (Україна); **Фоміна С. О.**, директор Донбаського міжрегіон. центру проф. реабілітації інвалідів; **Грибан Г. П.**, д-р пед. наук, проф., академік АН ВО України, зав. каф. фіз. вих. та рекреації Житомирського держ. університету імені Івана Франка (Україна); **Борисова С. В.**, канд. пед. наук, доцент, доцент кафедри педагогіки і методики технологічної та професійної освіти Донбаського державного педагогічного університету (Україна).

Відповідальними за достовірність інформації, поданої у статтях, є автори. Матеріали публікуються за авторським редагуванням.

Збірник зареєстрований в міжнародній наукометричній базі
(Google Scholar)

Педагогіка й сучасні аспекти фізичного виховання: збірник наукових праць VI Міжнародної науково-практичної конференції (13-14 травня 2020 року) / за заг. ред. Ю. О. Долинного. – Краматорськ: ДДМА, 2020. – 445 с.

ISBN 978-966-379-918-6

Висвітлено актуальні питання методології, теорії і практики фізичної культури та спорту, оздоровчої культури, фізичної реабілітації.

Матеріали збірника можуть бути використані науковцями, аспірантами, педагогами-практиками в галузі педагогіки, фізичної культури і спорту, фізичної терапії.

ЗМІСТ

РОЗДІЛ 1. АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ.....	9
<i>В.М. Веремейчик, І.М. Юрченя.</i> Масове катання на ковзанах, як вид активного відпочинку студентів.....	9
<i>М.В. Єрмоленко, М.О. Оксенюк.</i> Оптимізація процесу фізичного виховання студентської молоді на основі застосування рефлексивної моделі формування предметно-орієнтованих навичок самоконтролю.....	15
<i>О.В. Захарова, Ж. В. Малахова.</i> Професійно-прикладна фізична підготовка, як ефективний засіб формування лідерської компетентності майбутніх фахівців.....	21
<i>В.П. Родигіна.</i> Формування здорового способу життя студентів-хіміків в процесі фізичного виховання.....	34
<i>Т.П. Сергєєва, С.В. Халайджі.</i> Формування культури здоров'язбереження майбутніх фахівців на засадах міждисциплінарної інтеграції	42
<i>М.В. Гребенчук, Е.Е. Кострикіна, Н.В. Микитченко.</i> Сучасний фітнес: функціональний тренінг і кросфіт.....	57
<i>Ж.В. Малахова.</i> Фізичне виховання студентів в сучасних умовах навчання у медичних закладах вищої освіти	63
<i>Ю.А. Янович, В.А. Коледа.</i> Аналіз програмного забезпечення навчальної дисципліни «Фізична культура» засобами чирлідінгу	70
<i>Т.О. Белкова, Д.Б. Карасьов.</i> Мотивація фізкультурної діяльності студентів як провідний компонент формування здорового способу життя.....	77
<i>Ж.В. Малахова, Т.О. Белкова.</i> Формування особистого здоров'я студентів вищих медичних закладах засобами фізичної культури.....	85
<i>О.М. Барно.</i> Характеристика стану сформованості здорового образу життя у сучасної молоді	93

РОЗДІЛ 2. ФІЗИЧНЕ ВИХОВАННЯ І СПОРТ РІЗНИХ ГРУП НАСЕЛЕННЯ	102
<i>Е.Н. Осінчик.</i> Значимість техніко-тактичної підготовки фехтувальників на початковому етапі спортивного тренування	102
<i>В.В. Гейтенко, В.М. Пристинський.</i> Профілактика і корекція девіантної поведінки неформалів засобами фізичної культури.....	109
<i>Г.П. Грибан, О.М. Гринчук, Т.О. Білоскаленко.</i> Управління процесом розвитку фізичних якостей студентів в освітньому процесі з фізичного виховання	116
<i>Т.О. Белкова, О.В. Тихоненко.</i> Проблема відбору в спорті: теоретичні аспекти.....	127
<i>А.О. Гамаюнова, Т.С. Брюханова.</i> Анатомо-фізіологічні особливості силової підготовки дівчат 18-20 років, що займаються пауерліфтингом .	134
<i>Є.Р. Велігонова, С.О. Черненко.</i> Дослідження стану підготовки майбутніх фахівців фізичного виховання у закладах вищої освіти.....	141
РОЗДІЛ 3. ОЗДОРОВЧА ФІЗИЧНА КУЛЬТУРА	149
<i>А.М. Літвінова, Г.М. Тимченко.</i> Технології побудови реабілітаційних програм в системі підготовки спеціалістів зі здоров'я людини.....	149
<i>В.М. Пристинський, Б.О. Степанов, Д.В. Малярєнко.</i> Реалізація ідеї формування соціальної відповідальності за здоров'я як діяльнісна засада підготовки учнівської молоді до життєвої практики.....	159
<i>Т.М. Пристинська, С.В. Лакомов.</i> Оздоровча фізична культура як чинник соціалізації дітей та учнівської молоді.....	167
<i>О.О. Шеремет, І.І. Єрмолова.</i> Аналіз ефективності фізичного виховання та реабілітації школярів з порушеннями зору.....	174

<i>В.М. Висоцький, Д.А. Бадалова, Н.О. Акімова. Вплив фізичного виховання на працездатність студентів .....</i>	181
<i>А.В. Яриш, Д.Р. Хандор, Н.О. Акімова. Динаміка розвитку сили м'язів у студентів першого курсу у процесі навчальної діяльності.....</i>	186
<i>В.А. Якушевський. Особливості методики використання фізичних вправ для оздоровлення студентів медичних університетів .....</i>	191
<i>А.М. Чередниченко, Н.О. Акімова. Здоров'язбережувальні технології у освітньому процесі вищого навчального закладу.....</i>	199
<i>Т.О. Белкова. Сутність сучасного фітнесу та фітнес-технологій.....</i>	205
РОЗДІЛ 4. ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ ПСИХОФІЗИЧНОЇ РЕАБІЛІТАЦІЇ	215
<i>С.О. Моїсеєнко, О.О. Шеремет. Аналіз проблеми конфліктності підлітків.....</i>	215
<i>О.О. Біценко, А. І. Хархан, Н.О. Акімова. Особливості проведення занять лікувальної фізичної культури зі студентами, які мають фізичні вади.....</i>	221
<i>А.Г. Сігова. Дослідження психологічного здоров'я особистості на сучасному етапі .....</i>	227
<i>М.М. Кір'ян. Теоретичні основи використання масажу у роботі зі спортсменами з інвалідністю при підготовці майбутніх фахівців з фізичної реабілітації.....</i>	333
<i>М.С. Гончаренко, Т.П. Камнева. Вплив тактильної активації шкіри кінчиків пальців рук на стан мозкової діяльності.....</i>	242

РОЗДІЛ 5. ПРОФЕСІЙНА ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ІЗ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ ТА СПОРТУ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ.	251
<i>О.В. Єрмоленко, К.О. Стрелков.</i> Актуальні питання проектування змісту компетентнісно орієнтованого навчання майбутніх фахівців з фізичного виховання та спорту	251
<i>А.О. Тесленко, Ю.О. Долинний.</i> НМКД «Фізкультурно-спортивні споруди» у циклі професійної підготовки фахівців з фізичного виховання і спорту	258
<i>М.С. Попчук, Ю.С. Сорокін.</i> Теорія і методика викладання атлетизму як навчальна дисципліна професійної підготовки фахівців з фізичного виховання і спорту	262
<i>Н.А. Пастушкова, С.С. Оліфіровська.</i> Професійна компетентність майбутніх фахівців з фізичного виховання та спорту, та фахівців оздоровчого фітнесу.....	267
<i>О.П. Сокрут, Л.А. Алексєєва.</i> Інноваційний підхід до лікарсько-педагогічного контролю як складової професійної підготовки фахівців з фізичного виховання та спорту	274
<i>Ж.В. Малахова, В.Г. Лосік.</i> Компоненти професійної спрямованості майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту	283
<i>Ю.О. Долинний, О.М. Олійник, С.О. Черненко.</i> Навчально-ознайомча та виробнича практика в системі професійної підготовки фахівців з фізичного виховання і спорту	291
<i>Н.А. Кожемяка, В.Г. Лосік.</i> Особливості та перспективи підготовки фахівців фізичної культури і спорту	296
<i>Н.А. Пастушкова, В.С. Вірко.</i> Підвищення професійної компетентності майбутніх фахівців з фізичного виховання та спорту із застосування інноваційних технологій засобами аеробіки.....	303

<i>Д.А. Сафонов, С.О. Черненко.</i> Професійна підготовка фахівців з фізичного виховання і спорту за кордоном (Сполучені штати Америки) 312	312
<i>Н.А. Пастушкова, В.О. Грабар.</i> Підвищення професійної компетентності майбутніх фахівців з фізичного виховання та спорту із застосування інноваційних технологій засобами фітнесу 321	321
<i>О.О. Халява, С.О. Черненко.</i> Історичні напрями дослідження педагогічної системи професійної підготовки викладачів фізичного виховання 327	327
<i>Л.Р. Кошляк.</i> Підвищення професійної компетентності майбутніх фахівців з фізичного виховання та спорту із застосування інноваційних технологій засобами з чирлідінгу 336	336
<i>О.М. Олійник, О.О. Мартинкова.</i> Підвищення спортивної майстерності з шахів у процесі професійної підготовки фахівців з фізичного виховання і спорту 346	346
<i>Н.А. Пастушкова, С.С. Оліфіровська.</i> Професійна компетентність майбутніх фахівців з фізичного виховання та спорту, та фахівців оздоровчого фітнесу..... 351	351
<i>Л.В. Кошева, А.С. Скірнічникова.</i> Проблеми та особливості сучасної підготовки майбутніх фахівців з фізичної культури..... 358	358
РОЗДІЛ 6. АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ОРТОПЕДАГОГІКИ, КОРЕКЦІЙНОЇ ТА РЕАБІЛІТАЦІЙНОЇ РОБОТИ, СОЦІАЛЬНОЇ АДАПТАЦІЇ ОСІБ З ОБМЕЖЕННЯМИ ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ..... 363	363
<i>О.О. Виноградов, О.І. Гужва.</i> Реабілітація пацієнтів з хронічними обструктивними захворюваннями легень (огляд літератури)..... 363	363
<i>А.Н. Григорьева, Т.С. Брюханова.</i> Ефективність комплексної програми фізичної реабілітації дітей, хворих на бронхіальну астму..... 376	376
<i>Е.О. Жигульова, А.В. Заїкін.</i> Фізична реабілітація при гіпотонічній хвороби 385	385

<i>Martha Wieczorek.</i> Cyberbullying as a conremporay form of peer aggrassion..	396
<i>I.I. Матвійчук.</i> Особливості розвитку розумових операцій учнів з інтелектуальними порушеннями	402
<i>В.Е. Левицький.</i> Кореляція подружніх взаємин та поведінки дитини у сім'ї	409
<i>М.П. Оспанбаева.</i> Менторинг - тұлға дамуын коррекциялау құралы ретінде	418
<i>С.П. Миронова.</i> Роль сім'ї в розвитку дитини раннього та дошкільного віку з інтелектуальними порушеннями.....	425
<i>Т.О. Докучина.</i> Формування позитивної мотивації на здоровий спосіб життя у старшокласників з інтелектуальними порушеннями	431
ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ	439

РОЗДІЛ 6.
АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ОРТОПЕДАГОГІКИ, КОРЕКЦІЙНОЇ ТА
РЕАБІЛІТАЦІЙНОЇ РОБОТИ, СОЦІАЛЬНОЇ АДАПТАЦІЇ ОСІБ З
ОБМЕЖЕННЯМИ ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ

УДК 616.24: 615.8

О.О. Виноградов, О.І. Гужва

*ДЗ «Луганський національний університет
імені Тараса Шевченка» (м. Старобільськ, Україна)*

РЕАБІЛІТАЦІЯ ПАЦІЄНТІВ З ХРОНІЧНИМИ ОБСТРУКТИВНИМИ
ЗАХВОРЮВАННЯМИ ЛЕГЕНЬ (ОГЛЯД ЛІТЕРАТУРИ)

O. Vinogradov, O. Guzhva

*Luhansk Taras Shevchenko National University
(Starobilsk, Ukraine)*

REHABILITATION OF PATIENTS WITH CHRONIC OBSTRUCTIVE
PULMONARY DISEASES (LITERATURE REVIEW)

Анотація. Стаття присвячена узагальненню літературних джерел з питань легеневої реабілітації хворих на хронічні обструктивні захворювання легень (ХОЗЛ). Встановлено, що головними принципами легеневої реабілітації є індивідуальність і мультидисциплінарний підхід, а основними цілями – підвищення толерантності до фізичних навантажень, зменшення негативних проявів хвороби і покращення якості життя пацієнтів з ХОЗЛ. Застосування комплексної, індивідуальної, мультидисциплінарної легеневої реабілітації, починаючи з ранніх стадій захворювання, сприяє покращенню функціонального стану пацієнтів з ХОЗЛ, значно уповільнює прогресування та знижує кількість загострень патологічного процесу, підвищуючи якість і збільшуючи тривалість життя хворих. Невід’ємною частиною легеневої реабілітації хворих на ХОЗЛ є фізична терапія, основними елементами якої є фізичні тренування, різної інтенсивності й тривалості, і дихальні вправи.

Ключові слова: хронічні обструктивні захворювання легень, легенева реабілітація, фізична терапія.

Annotation. The article is devoted to summarizing the literature on pulmonary rehabilitation of patients with chronic obstructive pulmonary diseases (COPD). It is established that the main principles of pulmonary rehabilitation are individuality and multidisciplinary approach, and the main goals are to increase tolerance to physical activity, to reduce negative disease manifestations and to improve the quality of life of patients with COPD. The use of complex, individual, multidisciplinary pulmonary

rehabilitation, starting with the early stages of the disease, improves the functional status of patients with COPD, significantly slows the progression and reduces the number of exacerbations of the pathological process, increasing the quality and increasing the duration of patients' life. An integral part of the pulmonary rehabilitation of COPD patients is physical therapy, the main elements of which are physical trainings, varying intensity and duration, and breathing exercises.

Key words: chronic obstructive pulmonary diseases, pulmonary rehabilitation, physical therapy.

Постановка проблеми у загальному вигляді. За даними Дослідження глобального тягаря хвороб, у 2016 р поширеність хронічних обструктивних захворювань легень (ХОЗЛ) в світі була на рівні 251 мільйона випадків. За оцінками в 2015 р. 3,17 мільйона чоловік в світі померли від цього захворювання, що склало майже 5% всіх випадків смерті. Згідно з прогнозами, протягом наступних 10 років смертність від ХОЗЛ зросте більш ніж на 30% – у 2030 році ХОЗЛ стануть третьою провідною причиною смерті в усьому світі [21].

Одним з чотирьох напрямків стратегії лікування і профілактики ХОЗЛ за ВООЗ є програми легеневої реабілітації [21]. Усі пацієнти з ХОЗЛ отримують користь від програм навчання виконанню вправ, домагаючись підвищення толерантності до фізичних вправ, зменшення задишки і проявів втоми [23].

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми. Питання пов'язані з ХОЗЛ і надалі залишаються одними з найбільш актуальних проблем сучасної медицини, що потребують комплексного вирішення шляхом забезпечення адекватної профілактики, своєчасної діагностики, підвищення якості і доступності медичної та реабілітаційної допомоги. Вони були предметом досліджень Андрійчук О. Я., Викторова Е. В., Кулишова Т. В., Григус І. М., Жарова І. О., Крахмалова О. О., Калашник Д. М., Талалай І. В., Майструк М. І., Масік Н. П., Солдатченко С. С., Тимрук-Скоропад К. А., Федорова Т. Н., Neves L. F., dos Reis M. H., Gonçalves T. R., та ін.

Мета дослідження. На підставі вивчення літературних джерел розглянути теоретичні і практичні основи організації реабілітаційного процесу в пацієнтів з хронічними обструктивними захворюваннями легень.

Завдання дослідження. Узагальнення даних наукової і науково-методичної літератури, що стосуються питань легеневої реабілітації пацієнтів з хронічними обструктивними захворюваннями легень.

Виклад основного матеріалу дослідження. За даними літератури відомо, що навіть на тлі оптимальної медикаментозної терапії хворі на ХОЗЛ мають значний дефіцит функціональних можливостей: загальну слабкість, морфофункціональні зміни з боку серцево-судинної системи, низьку

працездатність, депресію, дисфункцію скелетної і дихальної мускулатури, зменшення м'язової та загальної маси тіла, вимушений малорухливий спосіб життя, втрату соціального статусу тощо [7; 15; 26]. Водночас, для пацієнтів із ХОЗЛ на всіх стадіях захворювання високу ефективність мають програми легеневої (пульмонологічної) реабілітації [9; 15].

Узгодженою заявою Американського торакального товариства (American Thoracic Society, ATS) і Європейського респіраторного товариства (European Respiratory Society, ERS), опублікованою у 2005 р., визначено, що «легенева (пульмонологічна) реабілітація є мультидисциплінарної, заснованою на доказах, всеохоплюючою системою заходів для хворого хронічним захворюванням органів дихання, що має клінічно значимий перебіг захворювання і порушення рівня повсякденної активності. Інтегрована в щоденне лікування легенева реабілітація покликана зменшити прояви хвороби, оптимізувати функціональний статус хворого і зменшити вартість лікування за рахунок стабілізації або зменшення системних проявів хвороби» [4; 15].

Відповідно до визначення ATS та Американської асоціації по реабілітації хворих з захворюваннями серцево-судинної і дихальної систем (American Association of Cardiovascular and Pulmonary Rehabilitation, AACVPR) легенева реабілітація – це мультидисциплінарна програма догляду за пацієнтами з хронічними респіраторними захворюваннями, зміст якої визначається в індивідуальному порядку і направлений на поліпшення фізичної та соціальної функції хворих, а також на збільшення їх автономності [10].

На необхідності дотримання мультидисциплінарного підходу до легеневої реабілітації також акцентовано увагу в адаптованих клінічних настановах «Хронічне обструктивне захворювання легень» (2013): «...лікування ХОЗЛ забезпечується мультидисциплінарною командою, членами якої є лікар, фізичний терапевт, фармацевт і медичні сестри. При тяжкому перебігу ХОЗЛ мультидисциплінарна команда також включатиме дієтолога, підготовленого фахівця з психічного здоров'я, медичну сестру з поведінкової терапії, соціального працівника, клінічного психолога або психіатра» [22].

У 2013 р. в Положеннях ATS / ERS було запропоновано нове визначення легеневої реабілітації: «легенева реабілітація є комплексною системою заходів, заснованих на ретельному обстеженні пацієнтів з індивідуальним підбором лікування, що включає фізичні тренування, навчання і орієнтування пацієнтів на підтримку здоров'я. Ці заходи спрямовані на поліпшення фізичного і психологічного стану людей, які страждають на хронічні респіраторні захворювання, і забезпечення звикання пацієнтів до здорового способу життя» [10].

Легенева реабілітація, відповідно до визначення Європейського респіраторного товариства, є процесом, що систематично використовує науково обґрунтовані методи діагностики та терапії, спрямовані на досягнення

оптимального функціонального стану та якості життя хворого, який страждає на хронічні захворювання легень. Легенева реабілітація фокусується на всіх аспектах допомоги хворому: фармакотерапія, фізичні тренування, психосоціальна підтримка, харчова підтримка, освітні програми тощо [8].

Відповідно до рекомендацій GOLD, головними цілями легеневої реабілітації є зменшення симптомів, поліпшення якості життя і підвищення фізичної та емоційної участі пацієнта у повсякденному житті. Повноцінна реабілітаційна програма включає модифікацію способу життя, регулярні фізичні навантаження, заходи з корекції маси тіла, психологічну підтримку [12].

У рекомендаціях AACVPR вказано, що головним принципом легеневої реабілітації є переконаність в реабілітаційному процесі, який зосереджений на хворому і розробляється при безпосередній його участі, а фахівець з реабілітації повинен бути рольовою моделлю в ставленні до реабілітації, здоров'я та професіоналізму [10].

Абросимов В. М. (2016) головними принципами легеневої реабілітації пацієнтів з ХОЗЛ називає [10]: 1) мультидисциплінарний підхід; 2) індивідуальність; 3) можлива не відповідність динаміки поліпшення функціональної здатності легень і якості життя пацієнта, та об'єктивного покращення легеневої функції.

Головними цілями легеневої реабілітації є зменшення симптомів ХОЗЛ, покращення якості життя, підвищення фізичної та емоційної участі в буденному житті [5; 13].

За [22] легенева реабілітація має три головні мети: 1) сприяти зменшенню утруднення дихання, пов'язаного з респіраторним захворюванням; 2) створити умови для відновлення максимального функціонування пацієнтів; 3) допомогти зниженню слабкості периферичної і дихальної мускулатури.

У рекомендаціях AACVPR сформульовані такі цілі легеневої реабілітації [10]:

- інтеграція профілактичних заходів і дій, спрямованих на заохочення довгострокового продовження занять, в план лікування пацієнта;
- розробка і реалізація індивідуалізованої програми терапевтичного впливу;
- підвищення якості життя пацієнта та його близьких;
- встановлення контролю або послаблення, наскільки це можливо, симптомів і патофізіологічних ускладнень респіраторних захворювань;
- збільшення сили, витривалості та переносимості фізичних навантажень;
- послаблення психологічних проявів захворювання, таких, як тривожність або депресія;
- стимулювання бажання пацієнта протягом тривалого часу дотримуватися умов програми лікування та реабілітації;

- підготовка, мотивування та проведення реабілітації хворого з метою максимальної реалізації його можливостей самообслуговування;
- підготовка, мотивування та залучення близьких або родичів хворого до виконання його програми лікування;
- скорочення економічних витрат суспільства, пов'язаних з легенеvim захворюванням, за допомогою ослаблення загострень захворювання, зменшення кількості госпіталізацій, тривалості перебування в лікарні, звернень за невідкладною допомогою та скорочення періоду одужання;
- повернення хворого до продуктивної трудової діяльності або до активної старості, в залежності від віку і можливостей;
- навчання медичних працівників, повідомляючи їм інформацію про захворювання легень і легенеvu реабілітацію;
- інформування працівників системи охорони здоров'я про важливість раннього виявлення легневих захворювань за допомогою проведення скринінгових досліджень;
- поширення серед населення інформації про шкodu куріння, нікотинової залежності та пасивного куріння, а також про пропоновані методи терапії.

Відповідно до клінічних настанов очікуваними результатами легеневої реабілітації є [10; 16]: підвищення толерантності до фізичного навантажень, поліпшення респіраторної функції, зменшення інтенсивності нападів задухи, підвищення якості життя, зменшення кількості і тривалості госпіталізацій, зменшення виразності тривоги і депресії, для деяких пацієнтів повернення до звичайної трудової діяльності, збільшення обізнаності про захворювання легень тощо.

Отже, узагальнюючи вищенаведене, головними принципами легеневої реабілітації є індивідуальність і мультидисциплінарний підхід, а основними цілями – підвищення толерантності до фізичних навантажень, зменшення негативних проявів хвороби і покращення якості життя пацієнтів з ХОЗЛ.

Індивідуальний підхід до легеневої реабілітації забезпечується, у тому числі, оцінкою функціонального стану пацієнтів з ХОЗЛ перед, протягом та наприкінці реабілітаційної програми. Кожен з членів мультидисциплінарної команди оцінює функціонування пацієнта, виходячи з конкретних професійних знань в своїй області; результати оцінювання обговорюються спільно з іншими членами мультидисциплінарної команди [2; 26].

За GOLD (2018) оцінка функціонального стану повинна включати: детальне вивчення анамнезу та фізикальне обстеження; спірометричне дослідження перед і після застосування бронхолітика; оцінку фізичних можливостей хворого; вимір рівня стану здоров'я і впливу задишки за результатами mMRC (Модифікована Шкала задишки – Medical Research Council Dyspnea Scale) або CAT (Тест контролю над ХОЗЛ – C (Chronic Obstructive Pulmonary Disease), A (Assessment),

T (Test)); оцінку сили інспіраторних і експіраторних м'язів, а також сили нижньої групи м'язів у хворих з втратою м'язової маси [10; 23].

Для оцінки якості життя хворих на ХОЗЛ застосовуються різні опитувальники і шкали, включаючи спеціально створені для хворих з респіраторними захворюваннями (WHOQOL-BREF, Medical Outcomes Study-Short Form, Chronic Respiratory Disease Questionnaire, St. George Respiratory Questionnaire та ін.).

З позиції фізичного терапевта важливе місце в оцінці стану пацієнта з ХОЗЛ займає функціональне тестування. Серед методик, що використовують найчастіше, слід зазначити: тести зі східчасто зростаючим навантаженням (велоергометрія або тредміл-тест), тест «встань і йди» (Timed Up and Go Test), тест з 6-хвилинною ходьбою, тест 10-метрової ходьби, ступінчастий тест човникової ходьби (шатл-тест) та ін.

Додатково ідентифікуються [2]: фактори середовища (підтримка і ставлення родичів, друзів, роботодавця або суспільства, фізичне середовище, охорона здоров'я та ін.), особистісні фактори (спосіб життя, звички, освіта, національність, етнічна приналежність, соціальний фон та ін.), прогностичні фактори, реабілітаційний потенціал, потреби, бажання і очікування пацієнта.

У деяких дослідженнях у якості інструменту оцінки функціонального стану пацієнтів з ХОЗЛ, та ефективності легеневої реабілітації використовувались функціональні проби Штанге і Генчі [3; 6; 10; 11; 14; 20].

Результатом оцінки функціонального стану пацієнтів з ХОЗЛ є реабілітаційний діагноз – список проблем пацієнта, сформульований у категоріях Міжнародної класифікації функціонування, обмеження життєдіяльності та здоров'я (МКФ). Для формулювання реабілітаційного діагнозу Американська асоціація фізичної терапії (American Physical Therapy Association, АРТА) рекомендує у практиці фізичного терапевта застосовувати базові набори категорій МКФ (ICF core set) [18; 19; 24]. Повний набір МКФ для обструктивних захворювань легень складається з 71 категорії (5 – структури організму, 19 – функції організму, 24 – діяльність та участь, 23 – фактори середовища), скорочений набір – з 14 категорій (2 – структури організму; 4 – функції організму, 4 – діяльність та участь, 4 – фактори середовища). Водночас ICF-based Documentation Tool дозволяє додавати інші категорії МКФ [24].

За рекомендаціями AACVPR основними компонентами легеневої реабілітації є: оцінка стану хворого; навчання і підготовка хворого; фізичні вправи; психосоціальні впливи; заохочення до довготривалої участі в програмі реабілітації. Вказані компоненти легеневої реабілітації можна доповнити нутритивною підтримкою, застосуванням природних та преформованих фізичних чинників, механотерапією, трудотерапією, мануальною терапією тощо [1; 10].

Катерина Тимрук-Скоропад зі співавт. (2018) на підставі аналізу клінічних настанов, відібраних в базах даних PubMed, PEDro, Cochrane, виділяють чотири основні компоненти легеневої реабілітації [17; 27]: 1) засоби фізичної терапії; 2) освіта; 3) зміна поведінки – куріння; 4) оцінка (обстеження) пацієнта.

У деяких настановах рекомендовано зміни харчової поведінки, психосоціальну підтримку, проведення ерготерапії тощо [17; 27].

Фізична терапія хворих на ХОЗЛ, є невід’ємною складовою легеневої реабілітації. До основних засобів фізичної терапії, рекомендованих у клінічних настановах, відносять [17; 27]: 1) фізичне тренування (фізичні вправи), зокрема аеробне, силове, або їх комбінація; 2) дихальні вправи; 3) тренування дихальних м’язів; 4) фізична терапія грудної клітки; 5) електроміостимуляція та електромагнітна стимуляція периферичних м’язів.

Фізичне тренування рекомендовано застосовувати з метою тренування витривалості, збільшення фізичної активності й сили. Більшість програм фізичної терапії у рамках проведення легеневої реабілітації включають такі фізичні вправи [17; 27]:

- аеробні або силові інтервальні або безперервні тренування (три заняття на тиждень тривалістю 20–30 хв.);
- дозована ходьба на біговій доріжці чи відкритій місцевості (не менше 30 хв., 1–2 рази на день, щодня);
- підйом сходами;
- тренування на велотренажері;
- плавання;
- скандинавська ходьба (Nordic Walking).

Дихальні вправи рекомендовано використовувати з метою зменшення задишки внаслідок зменшення гіперінфляції легень, нормалізації роботи дихальних м’язів та оптимізації торако-абдомінальних рухів. Основну увагу приділяють диханню через підтиснуті губи та діафрагмальному диханню [1; 10; 17; 27].

Тренування дихальних м’язів уключає переважно застосування невеликого, доступного додаткового обладнання для тренування інспіраторних дихальних м’язів при зниженні сили вдиху [17; 27].

Фізична терапія грудної клітки (методи бронхіального дренажу, навчання правильного дихання) спрямована на очищення дихальних шляхів і покращення відходження мокрот, підвищення толерантності до фізичного навантаження, зниження потреби в тривалому прийомі антибіотиків [17; 27].

Найбільш відомий метод спрямований на поліпшення евакуації мокрот є позиційний (постуральний) дренаж.

Застосування програм фізичної терапії рекомендовано на усіх стадіях ХОЗЛ. Підставами для призначення легеневої реабілітації є [10]:

- диспное / стомлюваність і симптоми хронічних порушень респіраторної функції;
- зниження якості життя, пов'язане зі станом здоров'я;
- погіршення функціонального стану;
- погіршення професійної працездатності;
- утруднення при виконанні завдань повсякденної побутової діяльності;
- утруднення при дотриманні режиму лікування;
- психологічні проблеми, які супроводжують респіраторне захворювання;
- недостатнє харчування;
- підвищене використання медичних ресурсів (часті госпіталізації, звернення за невідкладною допомогою, відвідування лікаря);
- порушення газообміну в легенях, у тому числі гіпоксемія.

Згідно з рекомендаціями GOLD, легеневу реабілітацію при ХОЗЛ необхідно застосовувати у пацієнтів – вже на 1-й стадії (легкий ступінь тяжкості) захворювання [10; 23].

Протипоказами до проведення легеневої реабілітації є нестабільна стенокардія, гостра легенева гіпертензія, цироз печінки, інсульт і психічні захворювання [10].

За [17; 27] протипоказами до проведення програми легеневої реабілітації є: 1) психічні або поведінкові розлади, які погіршують співпрацю з терапевтом; 2) гострі або нестабільні серцево-судинні захворювання, що обмежують здатність пацієнта до фізичного навантаження; 3) порушення опорно-рухового апарату, несумісні з фізичним навантаженням.

Відсутність мотивації хворого також може стати перешкодою для завершення пацієнтом запропонованих програм фізичної терапії та досягнення ефекту від них [8].

Літній або старечий вік не є протипоказанням для здійснення реабілітації [10].

Рекомендована оптимальна тривалість легеневої реабілітації становить від 6 до 12 тижнів; чим довше триває програма, тим більший ефект спостерігається [1; 5; 17; 27]. Водночас, досі не розроблено ефективних програм, щоб підтримувати терапевтичний ефект протягом тривалого часу [5].

Здійснення цілісної системи легеневої реабілітації можливо тільки в спеціалізованих пульмонологічних установах (пульмонологічних реабілітаційних центрах) з повномасштабною системою служб і наскрізний програмою заходів [16]. Водночас, позитивні результати легеневої реабілітації описані при її проведенні як в стаціонарах, так і в амбулаторних або домашніх умовах [5; 16; 25]. Найчастіше на вибір режиму легеневої реабілітації впливають міркування вартості і доступності [5; 16].

Висновки та перспективи подальших досліджень. Отже, ХОЗЛ, враховуючи їх значну поширеність і вклад у загальну смертність, а також виходячи зі встановленої тенденції до прискорення темпів зростання кількості хворих найближчим часом, залишаються одними з найбільш актуальних проблем сучасної медицини, що потребують комплексного вирішення шляхом забезпечення адекватної профілактики, своєчасної діагностики, підвищення якості і доступності медичної та реабілітаційної допомоги.

Застосування комплексної, індивідуальної, мультидисциплінарної легеневої реабілітації, починаючи з ранніх стадій захворювання, сприяє покращенню функціонального стану пацієнтів з ХОЗЛ, значно уповільнює прогресування та знижує кількість загострень патологічного процесу, підвищуючи якість і збільшуючи тривалість життя. Реабілітація пацієнтів, які страждають на ХОЗЛ, може проводитися в домашніх умовах із залученням мінімальних ресурсів і виступати гарним рішенням для пацієнтів, які проживають далеко від медичних закладів, у яких діють стаціонарні програми з легеневої реабілітації [23].

Невід'ємною частиною легеневої реабілітації хворих на ХОЗЛ є фізична терапія, основними елементами якої є фізичні тренування, різної інтенсивності й тривалості, і дихальні вправи.

Література.

1. Андрійчук О. Я. Комплексна фізична реабілітація хворих на хронічне обструктивне захворювання легень (огляд літератури). Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. 2018. Вип. 9 (103). С. 11–16.
2. Біла книга з фізичної та реабілітаційної медицини в Європі. Український журнал фізичної та реабілітаційної медицини. 2018. №2. 206 с.
3. Викторова Е. В., Кулишова Т. В. Современные технологии в реабилитации больных хронической обструктивной болезнью легких в условиях санатория. Фундаментальные исследования. 2015. №1–9. С. 1790–1794.
4. Григус І. М. Концептуальні основи фізичної реабілітації хворих на хронічне обструктивне захворювання легень. Здобутки клінічної і експериментальної медицини. 2019. №3. С. 170–176.
5. Жарова І. О. Методи фізичної реабілітації хворих на хронічне обструктивне захворювання легень (огляд літератури). Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. 2018. Вип. 9 (103). С. 54–60.
6. Комиссаров К. В. Динамика клинико-функциональных показателей системы дыхания у больных хронической обструктивной болезнью легких в комплексной реабилитации на курорте Белокуриха / К. В. Комиссаров, Е. В. Викторова, Г. В. Трубников. Бюллетень сибирской медицины. 2010. №6. С. 44–47.

7. Крахмалова О. О. Пульмонологічна реабілітація хворих на хронічне обструктивне захворювання легень / О. О. Крахмалова, Д. М. Калашник, І. В. Талалай. Український пульмонологічний журнал. 2013. №1. С. 63–67.
8. Лисенко Г. І. Роль сімейного лікаря в лікуванні та профілактиці загострень хронічного обструктивного захворювання легень / Г. І. Лисенко, Т. О. Ситюк, О. Б. Яценко. Український пульмонологічний журнал. 2008. №3 (Додаток). С. 56–58.
9. Майструк М. Методичні аспекти проведення фізичної реабілітації хворих на хронічне обструктивне захворювання легень. Фізичне виховання, спорт і культура здоров'я у сучасному суспільстві: збірник наукових праць. 2015. №3 (31). С. 216–220.
10. Майструк М. І. Фізична реабілітація хворих на хронічне обструктивне захворювання легень: монографія. Хмельницький: Мельник А. А., 2018. 340 с.
11. Макаева Р. Ш., Богатова С. В. Дыхательная гимнастика в реабилитации больных с бронхолегочной патологией. Автономия личности. 2010. №1 (1). С. 103–106.
12. Масік Н. П. Пульмонологічна реабілітація при ХОЗЛ. Pain Medicine Journal. 2018. Т. 3, №2/1. С. 36.
13. Масік Н. П. Пульмонологічна реабілітація хворих з хронічним обструктивним захворюванням легень. Ліки України. 2014. №1 (18). С. 20.
14. Селихова Л. Г., Авраменко Я. Н. Инструментальные методы исследования больных ХОЗЛ – ликвидаторов аварии на ЧАЭС до лечения. Медичний форум. 2018. Вип. 13 (13). С. 63–68.
15. Солдатченко С. С. Легочная реабилитация: современное состояние проблемы / С. С. Солдатченко, С. Г. Донич, И. П. Игнатонис. Український пульмонологічний журнал. 2007. №3. С. 6–11.
16. Солдатченко С. С. Медицинская реабилитация в пульмонологической клинике / С. С. Солдатченко, С. Г. Донич, И. П. Игнатонис. Український пульмонологічний журнал. 2008. №3 (Додаток). С. 47–48.
17. Тимрук-Скоропад К. Місце фізичної терапії в системі легеневої реабілітації при хронічному обструктивному захворюванні легень (аналіз клінічних настанов) / К. Тимрук-Скоропад, С. Ступницька, Ю. Павлова. Фізичне виховання, спорт і культура здоров'я у сучасному суспільстві. 2018. №2 (42). С.126–134.
18. Тимрук-Скоропад К. А. Реабілітаційний діагноз у системі фізичної терапії осіб з хронічним обструктивним захворюванням легень. PainMedicine Journal. 2018. Т. 3, № 2/1. С. 41.
19. Тимрук-Скоропад К. Реабілітаційний діагноз у фізичній терапії пацієнтів із хронічним обструктивним захворюванням легень. Спортивна наука України. 2018. №3 (85). С. 46–54.

20. Федорова Т. Н. Эффективность реабилитации инвалидов вследствие профессионального бронхита и ХОБЛ / Т. Н. Федорова, А. В. Глотова, В. Г. Демченко. Омский научный вестник. 2006. №9 (46). С. 297–301.
21. Хроническая обструктивная болезнь легких (ХОБЛ). ВООЗ. URL: [https://www.who.int/ru/news-room/fact-sheets/detail/chronic-obstructive-pulmonary-disease-\(copd\)](https://www.who.int/ru/news-room/fact-sheets/detail/chronic-obstructive-pulmonary-disease-(copd)) (дата звернення: 13.05.2019).
22. Хронічне обструктивне захворювання легень. Адаптована клінічна настанова, заснована на доказах. Здоров'я України. 2014. №22. С. 35.
23. Global Strategy for the Diagnosis Management, and Prevention of Chronic Obstructive Pulmonary Diseases (2018 Report). Global Initiative for Chronic Obstructive Lung Diseases, 2018. 123 p.
24. ICF-based Documentation Tool. URL: <https://www.icf-core-sets.org> (дата звернення: 10.09.2019).
25. Neves L. F. Home or community-based pulmonary rehabilitation for individuals with chronic obstructive pulmonary disease: a systematic review and meta-analysis / L. F. Neves, M. H. dos Reis, T. R. Gonçalves. Pulmonary Rehabilitation for Individuals With COPD. Cad. Saúde Pública, Rio de Janeiro, jun, 2016. 22 p.
26. Physiotherapy in Patients with Chronic Obstructive Pulmonary Disease / A. Dimitrova, et al. Open Access Maced. J. Med. Sci. 2017. Vol. 5 (6). P. 720–723.
27. Physical Therapy in Chronic Obstructive Pulmonary Disease (Analysis of the Evidence-Based Medicine) / К. Tymruk-Skoropad, L. Tsizh, B. Vynogradskyi, I. Pavlova. Physiotherapy Quarterly (formerly Fizjoterapia). 2018. Vol. 26 (2). P. 1–8.

References.

1. Andriichuk O. Ya. Kompleksna fizychna rehabilitatsiia khvorykh na khronichne obstruktyvne zakhvoriuvannia lehen (ohliad literatury). Naukovyi chasopys NPU imeni M. P. Drahomanova. 2018. Vyp. 9 (103). S. 11–16.
2. Bila knyha z fizychnoi ta rehabilitatsiinoi medytsyny v Yevropi. Ukrainskyi zhurnal fizychnoi ta rehabilitatsiinoi medytsyny. 2018. №2. 206 s.
3. Vyktorova E. V., Kulyshova T. V. Sovremennyye tekhnolohyy v reabylytatsyy bolnykh khronicheskoi obstruktyvnoi bolezniu lehkykh v uslovyiakh sanatoriya. Fundamentalnye yssledovaniya. 2015. №1–9. S. 1790–1794.
4. Hryhus I. M. Kontseptualni osnovy fizychnoi rehabilitatsii khvorykh na khronichne obstruktyvne zakhvoriuvannia lehen. Zdobutky klinichnoi i eksperymentalnoi medytsyny. 2019. №3. S. 170–176.
5. Zharova I. O. Metody fizychnoi rehabilitatsii khvorykh na khronichne obstruktyvne zakhvoriuvannia lehen (ohliad literatury). Naukovyi chasopys NPU imeni M. P. Drahomanova. 2018. Vyp. 9 (103). S. 54–60.

6. Komyssarov K. V. Dynamyka klynyko-funktsyonalnykh pokazatelei systemy dykhania u bolnykh khronicheskoi obstruktyvnoi bolezniu lehkyykh v kompleksnoi reabylytatsyy na kurorte Belokurykha / K. V. Komyssarov, E. V. Vyktorova, H. V. Trubnykov. Biulleten sybyrskoi medytyny. 2010. №6. S. 44–47.
7. Krakhmalova O. O. Pulmonolohichna reabilitatsiia khvorykh na khronichne obstruktyvne zakhvoriuvannia lehen / O. O. Krakhmalova, D. M. Kalashnyk, I. V. Talalai. Ukrainskyi pulmonolohichnyi zhurnal. 2013. №1. S. 63–67.
8. Lysenko H. I. Rol simeinoho likaria v likuvanni ta profilaktytsi zahostren khronichnoho obstruktyvnoho zakhvoriuvannia lehen / H. I. Lysenko, T. O. Sytiuk, O. B Yashchenko. Ukrainskyi pulmonolohichnyi zhurnal. 2008. №3 (Dodatok). S. 56–58.
9. Mastruk M. Metodichni aspekty provedennia fizychnoi reabilitatsii khvorykh na khronichne obstruktyvne zakhvoriuvannia lehen. Fizychno vykhovannia, sport i kultura zdorovia u suchasnomu suspilstvi: zbirnyk naukovykh prats. 2015. №3 (31). S. 216–220.
10. Mastruk M. I. Fizychna reabilitatsiia khvorykh na khronichne obstruktyvne zakhvoriuvannia lehen: monohrafiia. Khmelnytskyi: Melnyk A. A., 2018. 340 s.
11. Makaeva R. Sh., Bohatova S. V. Dykhatelnaia hymnastyka v reabylytatsyy bolnykh s bronkholehochnoi patolohiei. Avtonomyia lychnosti. 2010. №1 (1). S. 103–106.
12. Masik N. P. Pulmonolohichna reabilitatsiia pry KhOZL. Pain Medicine Journal. 2018. T. 3, №2/1. S. 36.
13. Masik N. P. Pulmonolohichna reabilitatsiia khvorykh z khronichnym obstruktyvnym zakhvoriuvanniam lehen. Liky Ukrainy. 2014. №1 (18). S. 20.
14. Selykhova L. H., Avramenko Ya. N. Ynstrumentalnye metody yssledovanyia bolnykh KhOZL – lykvydatorov avaryy na ChAES do lechenyia. Medychnyi forum. 2018. Vyp. 13 (13). S. 63–68.
15. Soldatchenko S. S. Lehochnaia reabylytatsiia: sovremennoe sostoianye problemy / S. S. Soldatchenko, S. H. Donych, Y. P. Yhnatonys. Ukrainskyi pulmonolohichnyi zhurnal. 2007. №3. S. 6–11.
16. Soldatchenko S. S. Medytynskaia reabylytatsiia v pulmonolohycheskoi klynyke / S. S. Soldatchenko, S. H. Donych, Y. P. Yhnatonys. Ukrainskyi pulmonolohichnyi zhurnal. 2008. №3 (Dodatok). S. 47–48.
17. Tymruk-Skoropad K. Mistse fizychnoi terapii v systemi lehenevoi reabilitatsii pry khronichnomu obstruktyvnomu zakhvoriuvanni lehen (analiz klinichnykh nastanov) / K. Tymruk-Skoropad, S. Stupnytska, Yu. Pavlova. Fizychno vykhovannia, sport i kultura zdorovia u suchasnomu suspilstvi. 2018. №2 (42). S.126–134.

18. Tymruk-Skoropad K. A. Reabilitatsiinyi diahnoz u systemi fizychnoi terapii osib z khronichnym obstruktyvnym zakhvoriuvanniam lehen. *PainMedicine Journal*. 2018. T. 3, № 2/1. S. 41.
19. Tymruk-Skoropad K. Reabilitatsiinyi diahnoz u fizychnii terapii patsientiv iz khronichnym obstruktyvnym zakhvoriuvanniam lehen. *Sportyvna nauka Ukrainy*. 2018. №3 (85). S. 46–54.
20. Fedorova T. N. Эффеktyvnost reabylytatsyy ynvalydov vsledstvyе professionalnoho bronkhyta y KhOBL / T. N. Fedorova, A. V. Hlotova, V. H. Demchenko. *Omskyi nauchnyi vestnyk*. 2006. №9 (46). S. 297–301.
21. Khronycheskaia obstruktyvnaia bolezn lehkykh (KhOBL). VOOZ. URL: [https://www.who.int/ru/news-room/fact-sheets/detail/chronic-obstructive-pulmonary-disease-\(copd\)](https://www.who.int/ru/news-room/fact-sheets/detail/chronic-obstructive-pulmonary-disease-(copd)) (data zvernennia: 13.05.2019).
22. Khronichne obstruktyvne zakhvoriuvannia lehen. Adaptovana klinichna nastanova, zasnovana na dokazakh. *Zdorovia Ukrainy*. 2014. №22. S. 35.
23. Global Strategy for the Diagnosis Management, and Prevention of Chronic Obstructive Pulmonary Diseases (2018 Report). Global Initiative for Chronic Obstructive Lung Diseases, 2018. 123 p.
24. ICF-based Documentation Tool. URL: <https://www.icf-core-sets.org> (data zvernennia: 10.09.2019).
25. Neves L. F. Home or community-based pulmonary rehabilitation for individuals with chronic obstructive pulmonary disease: a systematic review and meta-analysis / L. F. Neves, M. H. dos Reis, T. R. Gonçalves. *Pulmonary Rehabilitation for Individuals With COPD*. *Cad. Saúde Pública*, Rio de Janeiro, jun, 2016. 22 p.
26. Physiotherapy in Patients with Chronic Obstructive Pulmonary Disease / A. Dimitrova, et al. *Open Access Maced. J. Med. Sci*. 2017. Vol. 5 (6). P. 720–723.
27. Physical Therapy in Chronic Obstructive Pulmonary Disease (Analysis of the Evidence-Based Medicine) / K. Tymruk-Skoropad, L. Tsizh, B. Vynogradskyi, I. Pavlova. *Physiotherapy Quarterly (formerly Fizjoterapia)*. 2018. Vol. 26 (2). P. 1–8.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ

Martha Wieczorek, University of Silesia in Katowice (Poland).

Акімова Наталія Олександрівна, викладач вищої кваліфікаційної категорії з фізичного виховання Машинобудівного коледжу Донбаської державної машинобудівної академії.

Алексєєва Людмила Андріївна, канд. мед. наук, доцент кафедри реабілітаційної і спортивної медицини Донецького національного медичного університету.

Бадалова Діана Арменівна, студентка гр. (3 курс) Фізична реабілітація. Ерготерапія -17 Міжнародного науково-технічного університету імені академіка Юрія Бугая.

Барно Олександр Миколайович, докт. пед. наук, професор, академік Міжнародної Академії з креативної педагогіки, Академік Міжнародної академії інноваційних технологій.

Бєлкова Тетяна Олександрівна, канд. пед. наук, ст. викладач кафедри фізичного виховання Донецького національного медичного університету.

Білоskalенко Тетяна Олександрівна, викладач фізичного виховання Комісії спортивно - військових дисциплін Житомирського автомобільна – дорожнього коледжу Національного транспортного університету

Біценко Олеся Олексіївна, студентка гр. (2 курс) 202-Фінанси, банківська справа та страхування -18 Машинобудівного коледжу Донбаської державної машинобудівної академії.

Брюханова Тетяна Сергіївна, викладач кафедри фізичного виховання і спорту Донбаської державної машинобудівної академії.

Велігонова Єлизавета Романівна, студентка гр. ФКС-19-2 Донбаської державної машинобудівної академії.

Веремейчик Віктор Михайлович, старший викладач кафедри фізичного виховання і спорту Білоруського державного університету.

Виноградов Олег Олександрович, канд. мед. наук, доцент, завідувач кафедри фізичної реабілітації і здоров'я людини Луганського національного університету імені Тараса Шевченка (Старобільськ).

Висоцький Володимир Михайлович, студент гр. (3 курс) 302- Фінанси, банківська справа та страхування -17 Машинобудівного коледжу Донбаської державної машинобудівної академії.

Вірко Вікторія Сергіївна, студентка гр. ФК-18-1 Донбаської державної машинобудівної академії.

Гамаюнова Аліна Олександрівна, студентка гр. КН-19т Донбаської державної машинобудівної академії.

Гейтенко Владислав Володимирович, канд. пед. наук, викладач кафедри фізичного виховання і спорту Донбаської державної машинобудівної академії.

Гончаренко Марія Степанівна, д-р біол. наук, професор кафедри валеології філософського факультету Харківського національного університету ім. В.М. Каразіна.

Грабар Вікторія Олександрівна, студентка гр. ПТ-18-1 Донбаської державної машинобудівної академії.

Гребенчук Марина Владиславівна, старший викладач Білоруського державного університету.

Грибан Григорій Петрович, д-р пед. наук, професор, професор кафедри фізичного виховання та спортивного вдосконалення Житомирського державного університету імені Івана Франка, академік Національної академії наук вищої освіти України, дійсний член (академік) Української академії наук, заслужений діяч науки і техніки України.

Григорієва Аліна Миколаївна, студентка гр. КН-19 Донбаської державної машинобудівної академії.

Гринчук Олександр Миколайович, керівник фізичного виховання Комісії спортивно - військових дисциплін Житомирського автомобільна – дорожнього коледжу Національного транспортного університету

Гужва Олена Іванівна, канд. біологіч. наук, ст. викладач кафедри фізичної реабілітації і здоров'я людини Луганського національного університету імені Тараса Шевченка (Старобільськ).

Докучина Тетяна Олександрівна, канд. пед. наук, доцент кафедри корекційної педагогіки и інклюзивної освіти, Кам'янець-Подільського національного університету ім. І. Огієнка

Долинний Юрій Олексійович, канд. пед. наук, доцент кафедри фізичного виховання і спорту Донбаської державної машинобудівної академії.

Єрмоленко Маргарита Віталіївна, викладач кафедри фізичного виховання Донбаської національної академії будівництва і архітектури.

Єрмоленко Олександр Вікторович, викладач кафедри фізичного виховання і спорту Донбаської державної машинобудівної академії.

Єрмолова Інеса Іванівна, студентка ФР_Маг_19 (Магістратура 227 Фізична терапія, ерготерапія) Луганського національного університету імені Тараса Шевченка.

Жигульова Евеліна Олександрівна, канд. пед. наук, доцент, завідувач кафедри фізичної реабілітації та медико-біологічних основ фізичного виховання Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка.

Заїкін Андрій Володимирович, канд. біологіч. наук, доцент кафедри фізичної реабілітації та медико-біологічних основ фізичного виховання Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка.

Захарова Оксана Віталіївна, канд. пед. наук, доцент кафедри фізичної і психофізичної підготовки Літної академії національного авіаційного університету.

Камнєва Тамара Петрівна, науковий співробітник кафедри валеології філософського факультету Харківського національного університету ім. В.М. Каразіна.

Карасьов Дмитро Борисович, викладач кафедри фізичного виховання Донецького національного медичного університету.

Кір'ян Марина Михайлівна, канд. пед. наук, доцент, доцент кафедри природних та гуманітарних наук та охорони здоров'я Донбаського інституту техніки та менеджменту Міжнародного науково-технічного університету імені академіка Ю. Бугая.

Кожемяка Микита Олександрович, студент гр. МН-18-1 Донбаської державної машинобудівної академії.

Коледа Віктор Антонович, д-р пед. наук, професор, зав. кафедри фізичного виховання і спорту Білоруського державного університету.

Кострикіна Катерина Євгенівна, старший викладач Білоруського державного університету.

Кошева Людмила Василівна, канд. пед. наук, доцент кафедри фізичного виховання і спорту Донбаської державної машинобудівної академії.

Кошляк Лілія Романівна, студентка гр. ФК-18-1 Донбаської державної машинобудівної академії.

Лакомов Сергій Володимирович, студент 2 курсу факультету фізичного виховання Державного вищого навчального закладу «Донбаський державний педагогічний університет».

Левицький Вадим Едуардович, канд. пед. наук, доцент кафедри логопедії та спеціальних методик факультету корекційної та соціальної педагогіки і психології Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка.

Літвінова Анастасія Миколаївна, канд. пед. наук, доцент кафедри валеології Харківського національного університету ім. В.М. Каразіна.

Лосік Вікторія Георгіївна, викладач кафедри фізичного виховання і спорту Донбаської державної машинобудівної академії.

Малахова Жана Володимирівна, канд. наук з фіз. вих. і спорту, доцент, завідувач кафедри фізичного виховання Донецького національного медичного університету.

Маляренко Данило Віталійович, студент 3 курсу факультету фізичного виховання Державного вищого навчального закладу «Донбаський державний педагогічний університет»

Мартинкова Олена Олександрівна, студентка гр. ФКС-18-1 Донбаської державної машинобудівної академії.

Матвійчук Ірина Ігорівна, аспірантка кафедри корекційної педагогіки та інклюзивної освіти Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка.

Микитченко Надія Владимірова, старший викладач Білоруського державного університету.

Міронова Світлана Петрівна, д-р пед. наук, професор, зав. кафедри корекційної педагогіки та інклюзивної освіти Кам'янець-Подільського національного університету ім. І. Огієнка.

Моїсеєнко Світлана Олексіївна, практичний психолог Луганського обласного центру соціальної реабілітації дітей з інвалідністю "Відродження".

Оксенюк Микита Олександрович, студент гр. МО-24 Донбаської національної академії будівництва і архітектури.

Олійник Олег Миколайович, завідувач кафедри фізичного виховання та спорту Донбаської державної машинобудівної академії.

Оліфіровська Світлана Сергіївна, студентка гр. ФК-19т Донбаської державної машинобудівної академії.

Осіпчик Катерина Миколаївна, викладач кафедри фізичного виховання і спорту Білоруського державного університету

Оспанбаєва Махаббат Пернебайна, канд. психол. наук, професор, завідувачка кафедри «Дошкільне виховання та начальна освіта», «Інститут підвищення кваліфікації педагогічних робітників по Жамбільській області» Республіки Казахстан.

Пастушкова Ніна Анатоліївна, викладач кафедри фізичного виховання і спорту Донбаської державної машинобудівної академії.

Попчук Микита Сергійович, студент гр. ФКС-19-1 Донбаської державної машинобудівної академії.

Пристинська Тетяна Миколаївна, ст. викладач старший викладач кафедри фізичної терапії, фізичного виховання та біології Державного вищого навчального закладу «Донбаський державний педагогічний університет».

Пристинський Володимир Миколайович, канд. пед. наук, доцент кафедри теоретичних і методичних основ фізичного виховання і реабілітації Державного вищого навчального закладу «Донбаський державний педагогічний університет»; завідувач науково-дослідної лабораторії взаємодії духовного та фізичного розвитку дітей та учнівської молоді.

Родигіна Вікторія Петрівна, ст. викладач кафедри фізичного виховання Національного технічного університету «Харківський політехнічний інститут».

Сафонов Данило Артемович, студент гр. ФКС-19-1 Донбаської державної машинобудівної академії.

Сергєєва Тетяна Петрівна, зав. кафедри фізичної культури та спорту Одеської національної академії харчових технологій.

Сігова Ануш Геннадіївна, канд. пед. наук, доцент, завідувач кафедри фізичної реабілітації Донбаського інституту техніки та менеджменту Міжнародного науково-технічного університету імені академіка Ю. Бугая.

Скірпічнікова Анастасія Сергіївна, студентка гр. ФКС-19-1 Донбаської державної машинобудівної академії.

Сокрут Ольга Петрівна, канд. мед. наук, доцент кафедри реабілітаційної і спортивної медицини Донецького національного медичного університету.

Сорокін Юрій Сергійович, ст. викладач кафедри фізичного виховання Донбаської державної машинобудівної академії.

Степанов Богдан Олександрович, студент 3 курсу факультету фізичного виховання Державного вищого навчального закладу «Донбаський державний педагогічний університет».

Стрелков Корній Олегович, студент гр. ФКС-18-1 Донбаської державної машинобудівної академії.

Тесленко Артем Олександрович, студент гр. ФКС-18-1 Донбаської державної машинобудівної академії.

Тимченко Ганна Миколаївна, канд. біологічн. наук, доцент кафедри валеології Харківського національного університету ім. В.М. Каразіна.

Тихоненко Олександр Віталійович, викладач кафедри фізичного виховання Донецького національного медичного університету.

Халайджі Світлана Владиславівна, канд. наук з фіз. вих. і спорту, доцент кафедри фізичної культури та спорту Одеської національної академії харчових технологій.

Халява Олена Олександрівна, студентка гр. ФКС-19-2 Донбаської державної машинобудівної академії.

Хандор Дар'я Романівна, студентка 2 гр. (1 курс) медичний факультет Донецького Національного медичного університету.

Хархан Антонина Іванівна, студентка (3 курс) Фізична реабілітація. Ерготерапія -17 Міжнародного науково-технічного університету імені академіка Юрія Бугая.

Чередниченко Анастасія Миколаївна, студентка (1 курс) 281 – Публічне управління и адміністрування –19 Міжнародного науково-технічного університету імені академіка Юрія Бугая.

Черненко Сергій Олександрович, канд. наук з фізичного виховання і спорту, доцент кафедри фізичного виховання та спорту Донбаської державної машинобудівної академії.

Шеремет Олена Олександрівна, асистент кафедри фізичної терапії, ерготерапії та здоров'я людини Луганського національного університету імені Тараса Шевченка.

Юрчення Іна Миколаївна, старший викладач кафедри фізичного виховання і спорту Білоруського державного університету.

Якушевський Валентин Олександрович, старший викладач кафедри фізичного виховання медичного факультету Донецького Національного медичного університету.

Янович Юрій Адамович, канд. пед. наук, доцент кафедри фізичного виховання і спорту Білоруського державного університету.

Яриш Ганна Володимирівна, студентка гр. (2 курс) 202- Фінанси, банківська справа та страхування -18 Машинобудівного коледжу Донбаської державної машинобудівної академії.

Наукове видання

**ПЕДАГОГІКА Й СУЧАСНІ АСПЕКТИ
ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ**

Збірник наукових праць

**VI Міжнародної
науково-практичної конференції**

13–14 травня 2020 року

За загальним редагуванням Ю. О. Долинного

Технічне редагування, комп'ютерне верстання Я. О. Бершацька

Формат 60 × 84/16. Ум. друк. арк. 20,46.
Обл.-вид. арк. 22,01. Тираж 100 пр. Зам. № 9.

Видавець і виготівник
Донбаська державна машинобудівна академія
84313, м. Краматорськ, вул. Академічна, 72.
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи
ДК №1633 від 24.